

УДК: 343

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.3.6>

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Бондаренко О.Г.,*кандидат юридичних наук,**доцент кафедри кримінального права та процесу**факультету права та міжнародних відносин,**Державний університет «Київський авіаційний інститут»*

ORCID: 0000-0002-8270-5316

e-mail: Ollenabond@ukr.net**Базилевська Д.С.,***здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня**факультету права та міжнародних відносин,**Державний університет «Київський авіаційний інститут»*

ORCID: 0009-0003-1751-6011

e-mail: dashabazilevska@gmail.com

Бондаренко О.Г., Базилевська Д.С. Процесуальні гарантії допиту неповнолітніх у кримінальних провадженнях: сучасний стан та виклики воєнного стану.

У статті проаналізовано процесуальний порядок допиту неповнолітніх в Україні як спеціальну систему гарантій захисту прав дитини під час кримінального провадження. Розглядаються ключові нормативні засади, включаючи ст. 226 КПК України в редакції Закону № 1256-IX, імплементацію міжнародних стандартів (Конвенція ООН про права дитини, Ланцаротська конвенція) та особливості застосування в умовах воєнного стану. Особлива увага приділена методиці «зелена кімната», обов'язковому відеофіксуванню, ролі психолога, обмеженням тривалості допиту та тактичним прийомам, спрямованим на мінімізацію психологічної травматизації.

У тексті досліджено специфіку допиту малолітніх і неповнолітніх свідків, потерпілих та підозрюваних, у тому числі дітей-переселенців, дітей – близьких родичів підозрюваних та тих, хто пережив бойові дії. Проаналізовано збереження спеціальних гарантій навіть за спрощених процедур воєнного часу, а також методичні рекомендації щодо створення дружнього до дитини середовища та дистанційного спілкування.

Разом із тим, застосування таких дитиноцентричних стандартів у воєнних умовах стикається з низкою практичних викликів, що впливають на якість та ефективність процесу. Використання спеціальних підходів має подвійний ефект: з одного боку, воно суттєво знижує ризик вторинної віктимізації та підвищує достовірність показань; з іншого – виявляє проблеми нерівномірного технічного забезпечення регіонів, недостатньої підготовки слідчих з дитячої психології, а також обмежень, зумовлених бойовими діями чи окупацією.

Основна проблема полягає у фрагментарності впровадження «зелених кімнат», відсутності єдиної національної мережі та недостатній адаптації процедур до масового травматичного досвіду дітей під час війни. Це створює ризики порушення прав дитини та визнання доказів недопустимими.

У статті наголошується на необхідності комплексного підходу до вдосконалення ювенальної юстиції: розширення мережі спеціалізованих приміщень, обов'язкове навчання слідчих і прокурорів, розробка єдиних протоколів оцінки емоційного стану дитини перед допитом та посилення координації з психологами й ювенальною поліцією. Стаття підкреслює амбівалентність сучасного стану – наявність прогресивного законодавства та одночасне існування суттєвих практичних бар'єрів, які потребують негайного усунення для повної реалізації принципу найкращого забезпечення інтересів дитини.

Ключові слова: допит неповнолітніх, малолітні свідки, зелена кімната, воєнний стан, права дитини, відеофіксування, психологічний захист, ювенальна юстиція.

Bondarenko O.G., Bazylevska D.S. Procedural guarantees for the interrogation of minors in criminal proceedings: current state and challenges under martial law.

The article analyzes the procedural framework for the interrogation of minors in Ukraine as a special system of guarantees aimed at protecting children's rights during criminal proceedings. The key legal

foundations are examined, including Article 226 of the Criminal Procedure Code of Ukraine as amended by Law No. 1256-IX, the implementation of international standards (the UN Convention on the Rights of the Child, the Lanzarote Convention), and the specifics of their application under martial law. Particular attention is paid to the "green room" method, mandatory video recording, the role of a psychologist, limitations on interrogation duration, and tactical techniques aimed at minimizing psychological trauma.

The study explores the specifics of interrogating young and minor witnesses, victims, and suspects, including displaced children, children who are close relatives of suspects, and those who have experienced hostilities. The preservation of special guarantees even under simplified wartime procedures is analyzed, as well as methodological recommendations for creating a child-friendly environment and enabling remote communication.

At the same time, the application of such child-centered standards in wartime conditions faces a number of practical challenges that affect the quality and effectiveness of the process. The use of specialized approaches has a dual effect: on the one hand, it significantly reduces the risk of secondary victimization and increases the reliability of testimony; on the other – it reveals problems of uneven technical support across regions, insufficient training of investigators in child psychology, and limitations caused by active hostilities or occupation.

The main problem lies in the fragmented implementation of "green rooms," the absence of a unified national network, and insufficient adaptation of procedures to the widespread traumatic experiences of children during the war. This creates risks of violating children's rights and of evidence being deemed inadmissible.

The article emphasizes the need for a comprehensive approach to improving juvenile justice: expanding the network of specialized facilities, mandatory training of investigators and prosecutors, developing unified protocols for assessing the child's emotional state before interrogation, and strengthening cooperation with psychologists and juvenile police. The study highlights the ambivalence of the current situation – the existence of progressive legislation alongside significant practical barriers that require urgent resolution to fully ensure the best interests of the child.

Key words: interrogation of minors, young witnesses, green room, martial law, child rights, video recording, psychological protection, juvenile justice.

Постановка проблеми. Сучасні реалії кримінального провадження в Україні, особливо в умовах триваючого воєнного стану, суттєво підвищують кількість злочинів проти дітей, злочинів, учинених неповнолітніми, а також справ, де малолітні чи неповнолітні особи виступають свідками або потерпілими від воєнних злочинів. Це створює нові виклики для процесуального порядку допиту неповнолітніх: необхідність швидкого отримання доказової інформації стикається з імперативом абсолютно-го захисту психіки дитини від повторної травматизації. Традиційні методи допиту в кабінеті слідчого часто призводять до вторинної віктимізації, зниження достовірності показань і подальшого визнання їх недопустимими доказами. Водночас впровадження дружніх до дитини процедур («зелена кімната», обов'язкове відеофіксування, залучення психолога) залишається нерівномірним через брак технічної бази, недостатню підготовку слідчих та регіональні відмінності, що гальмує повну реалізацію законодавчих гарантій. Усе це робить проблему вдосконалення процесуального порядку допиту неповнолітніх надзвичайно актуальною й потребує комплексного науково-практичного осмислення.

Мета статті. Проаналізувати чинне законодавче регулювання та сучасні науково-практичні підходи до процесуального порядку допиту неповнолітніх в Україні з урахуванням дії воєнного стану. На основі узагальнення нормативних актів, методичних рекомендацій і наукових джерел розробити рекомендації щодо подальшого вдосконалення спеціальних гарантій захисту прав малолітніх та неповнолітніх осіб під час допиту як свідків, потерпілих і підозрюваних, спрямовані на мінімізацію психологічної травматизації та підвищення доказової цінності отриманих показань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання процесуальних і тактико-психологічних особливостей допиту неповнолітніх активно розробляється сучасними українськими вченими-криміналістами та процесуалістами. До аналізу цієї проблематики зверталися А.В. Іванова, О.В. Пчеліна, Т.О. Лоскутов, В.С. Кордон, В.В. Романюк, І.О. Бандурка, С.В. Корнакова, О.С. Сергєєва, Т.І. Мальована, І.О. Поліванова та ін. Дослідники акцентують увагу на впровадженні методики «зелена кімната», особливостях допиту в умовах воєнного стану, тактиці роботи з дітьми-переселенцями та дітьми – близькими родичами підозрюваних, а також на імплементації міжнародних стандартів захисту прав дитини в національне процесуальне законодавство. Окремі роботи присвячено психологічним і тактичним засадам першого та повторного допиту, питанням відеофіксації та ролі психолога. Разом із тим комплексного узагальнення сучасного стану правового регулювання та практичних рекомендацій щодо єдиної дитиноцентричної моделі допиту неповнолітніх у науковій літературі все ще бракує.

Виклад основного матеріалу. Процесуальний порядок допиту неповнолітніх у кримінальному провадженні України є спеціально адаптованою системою норм, що забезпечує баланс між необхід-

ністю отримання достовірних доказів та захистом психіки дитини від повторної травматизації. Законодавець чітко розрізняє малолітніх осіб віком до 14 років та неповнолітніх від 14 до 18 років, надаючи першим значно ширший обсяг гарантій через їхню вищу вразливість до зовнішнього впливу та обмежену здатність усвідомлювати наслідки своїх дій. Цей порядок ґрунтується на принципі найкращого забезпечення інтересів дитини, який пронизує всі стадії провадження незалежно від процесуального статусу особи – свідка, потерпілого чи підозрюваного. Загальні засади захисту прав дитини під час будь-яких процесуальних дій, включаючи допит, встановлені Законом України «Про охорону дитинства», який зобов'язує державні органи та посадових осіб запобігати жорсткому поводженню, експлуатації та діям, що можуть завдати шкоди фізичному чи психічному здоров'ю дитини [9].

Найважливішим практичним механізмом повної імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, став пілотний проєкт, запроваджений спільним наказом Офісу Генерального прокурора, МВС, Мін'юсту та Мінсоцполітики від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 (зі змінами від 30.05.2024).

Проєкт спочатку діяв у Житомирській, Львівській, Кіровоградській, Черкаській, Чернівецькій областях та м. Києві, а з 01.06.2024 розширений на Волинську, Дніпропетровську, Закарпатську, Київську, Полтавську, Тернопільську області.

У частині саме допиту та інших слідчих дій з неповнолітніми проєкт запровадив обов'язкові (а не рекомендаційні) стандарти:

- обов'язкове залучення дитячого психолога до кожної слідчої дії незалежно від віку дитини (п. 10, 22, 29, 50 Порядку);
- допит проводять виключно ювенальні слідчі/прокурори, які пройшли спеціальну підготовку і не ведуть «дорослі» справи (п. 5);
- пріоритет – проведення допиту в «Зеленій кімнаті» або іншому дружньому приміщенні (вдома у дитини, в центрах БПД тощо) за її згодою (п. 36, 41);
- обов'язкове врахування письмових рекомендацій психолога щодо часу, тривалості, статі слідчого, формулювань питань та можливого обмеження участі законного представника (п. 9, 14, 40, 50);
- мінімізація кількості допитів за чітким алгоритмом: спочатку дії без дитини → дистанційно → з відеофіксацією → лише в крайніх випадках у традиційному форматі (п. 34);
- обов'язковий допит малолітніх/неповнолітніх потерпілих і свідків слідчим суддею за ст. 225 КПК з подальшим відтворенням запису в суді (п. 35);
- категорична заборона присутності підозрюваного/обвинуваченого під час надання дитиною показань (п. 39);
- для дітей до 11 років, які вчинили суспільно небезпечне діяння – особливе опитування лише ювенальним прокурором за участю психолога, захисника та довіреної близької особи (п. 44).

Пілотний проєкт також створив регіональні робочі групи, запровадив спільне навчання всіх суб'єктів і єдину звітність, фактично перевівши більшість положень КПК до міжнародних стандартів з розряду «бажано» в розряд «обов'язково» для ювенальних підрозділів у 12 регіонах України станом на кінець 2025 року. Досвід пілотних областей уже використовується для підготовки до повного масштабування проєкту на всю країну [10].

Також фундаментальну роль у формуванні національного регулювання допиту неповнолітніх відіграють міжнародні стандарти. Конвенція ООН про права дитини 1989 року встановлює, що в усіх діях стосовно дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, пріоритетно враховуються найкращі інтереси дитини, а сама дитина має право вільно висловлювати свою думку в будь-яких питаннях, що її стосуються, з урахуванням віку та ступеня зрілості. Цей документ зобов'язує державу створювати спеціальні процедури для слухання дітей у судових та адміністративних провадженнях, забезпечуючи їм можливість бути почутими безпосередньо або через представника [2].

Значне вдосконалення національного законодавства відбулося після прийняття Закону України № 1256-IX від 18 лютого 2021 року, який імплемтував положення Ланцаротської конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та насильства. Цей акт суттєво посилив вимоги статті 226 КПК України, запровадивши обов'язкове відеофіксування допиту малолітніх та неповнолітніх свідків і потерпілих, залучення психолога чи іншого фахівця, обмеження тривалості та кількості допитів, а також проведення процедури в умовах, що мінімізують психологічний тиск і запобігають повторній віктимізації. Завдяки цим змінам допит дитини перетворився на чітко структуровану процедуру, спрямовану насамперед на її захист [8].

Одним із найефективніших інструментів реалізації оновлених норм стала методика «зелена кімната», яка передбачає проведення допиту в спеціально обладнаному дружньому до дитини приміщенні з м'яким освітленням, іграшками, комфортними меблями та відсутністю формальних атрибутів кабінету слідчого. У такому приміщенні дитина спілкується виключно з психологом чи педа-

гогом, тоді як слідчий або прокурор ставить запитання дистанційно через технічні засоби, а весь процес фіксується приховано. Це дозволяє значно знизити рівень тривожності, уникнути прямого контакту з особою, яка асоціюється у дитини з владою, та отримати більш щирі й послідовні показання. Дослідження підтверджують, що використання «зеленої кімнати» зменшує ризик вторинної травматизації на 70–80 % порівняно з традиційним допитом [1, с. 288].

Методика «зелена кімната» отримала детальне методичне забезпечення, яке визначає вимоги до приміщення, кваліфікації фахівців, порядку підготовки дитини та технічних аспектів фіксації. Згідно з цими рекомендаціями, перед початком допиту психолог проводить адаптаційну бесіду, пояснює дитині мету зустрічі доступною мовою, а слідчий зобов'язаний узгоджувати запитання з фахівцем, щоб уникнути різких чи травмуючих формулювань. Такий підхід забезпечує не лише дотримання прав дитини, а й підвищує доказову цінність отриманих показань [5, с. 10].

В умовах воєнного стану, попри тимчасове спрощення окремих процесуальних вимог, спеціальні гарантії для допиту неповнолітніх залишилися незмінними. Допит малолітніх свідків і потерпілих не може проводитися без участі законного представника та психолога, якщо це технічно можливо, навіть при використанні відеоконференції чи в укритті. Законодавець зберіг пріоритет захисту психіки дитини, розуміючи, що діти, які пережили бойові дії чи вимушене переміщення, часто перебувають у стані гострого стресового розладу, що суттєво впливає на їхню здатність давати показання [4, с. 318].

Особливої уваги потребує допит неповнолітнього свідка, який є близьким родичем чи членом сім'ї підозрюваного. У таких випадках дитина переживає внутрішній конфлікт між сімейною лояльністю та обов'язком говорити правду, що може призводити до суперечливих показань або емоційного виснаження. Рекомендується обов'язкове залучення ювенального психолога, попередня оцінка емоційного стану дитини та, за можливості, проведення допиту в нейтральному приміщенні поза сімейним середовищем [11, с. 386].

Допит неповнолітнього підозрюваного має додаткові обмеження, спрямовані на запобігання тиску з боку слідчого. Обов'язковою є участь захисника з моменту повідомлення про підозру, а також законного представника. Тривалість безперервного допиту не може перевищувати двох годин, а загальна тривалість за день – чотирьох годин. Заборонено будь-яке навіювання чи обман, а тактичні прийоми обмежуються лише пред'явленням доказів у межах, що не завдають додаткової травми [6].

Тактичні засади допиту неповнолітніх вимагають виключно неконфронтаційного підходу: бесіда починається з нейтральних тем, поступово переходить до суті події та завершується на позитивній ноті. У разі необхідності одночасного допиту кількох вже допитаних осіб за наявності суперечностей залучення психолога є обов'язковим для кожної дитини, щоб уникнути взаємного впливу чи тиску [7, с. 155].

Діти, які стали свідками чи потерпілими від воєнних злочинів або пережили евакуацію, потребують особливої обережності. У таких випадках слідчий має враховувати можливі ознаки посттравматичного стресового розладу та за можливості відкласти допит до стабілізації стану дитини або провести його за участю спеціаліста з травматерапії [3, с. 315].

Таким чином, процесуальний порядок допиту неповнолітніх в Україні є комплексною системою, що поєднує міжнародні стандарти, спеціальні національні норми та сучасні психологічні методики. Незалежно від обставин провадження, включаючи воєнний стан, пріоритетом залишається мінімізація психологічної шкоди для дитини при забезпеченні ефективного розслідування злочинів.

Висновки. Сучасні виклики кримінального провадження в умовах воєнного стану та зростання кількості злочинів проти дітей підкреслюють необхідність постійного вдосконалення процесуального порядку допиту неповнолітніх як ключового механізму захисту прав дитини та забезпечення достовірності доказової бази. Ключовими концептуальними засадами залишаються принцип найкращого забезпечення інтересів дитини та мінімізації вторинної віктимізації, де обов'язкове відеофіксування, залучення психолога та використання дружнього до дитини середовища забезпечують баланс між інтересами розслідування і психологічним благополуччям малолітніх та неповнолітніх осіб незалежно від їхнього процесуального статусу.

Не менш важливою є імплементація міжнародних стандартів, зокрема Конвенції ООН про права дитини та Ланцаротської конвенції, через національне законодавство, що знайшло відображення як у змінах до статті 226 КПК України, запроваджених Законом України № 1256-IX від 18.02.2021, так і в практичному механізмі – спільному наказі Офісу Генерального прокурора, МВС, Мін'юсту та Мінсоцполітики від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 (зі змінами від 30.05.2024) «Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність».

Саме цей наказ уперше перевів більшість положень Конвенції ООН, Ланцаротської конвенції та Керівних принципів Ради Європи у розряд обов'язкових для ювенальних слідчих і прокурорів у пілотних

регіонах, запровадивши чітку систему спеціальних гарантій (обов'язкове залучення психолога, пріоритет «зеленої кімнати», обмеження тривалості допиту, заборону навіювання, спеціалізацію слідчих та прокурорів, суворе обмеження участі законного представника за рекомендацією психолога тощо). Це суттєво підвищує доказову цінність показань і знижує ризик їхнього визнання недопустимими.

Перспективним напрямом виступає подальший розвиток ювенальної юстиції через удосконалення підготовки слідчих і прокурорів з питань дитячої психології, розширення мережі «зелених кімнат» та створення єдиної методології оцінки емоційного стану дитини перед допитом. Це сприятиме формуванню гнучкої, дитиноцентричної системи кримінального провадження, здатної ефективно реагувати на виклики сьогодення, включаючи наслідки збройної агресії, та забезпечувати реалізацію права дитини бути почутою без шкоди для її психічного здоров'я. Такий підхід не лише підвищує якість досудового розслідування, але й сприяє відновленню довіри суспільства до правоохоронної та судової систем в умовах тривалої кризи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванова А.В., Пчеліна О.В. Особливості допиту дітей за правилами «зеленої кімнати». Гуманітарний дискурс суспільних проблем: минуле, сучасне, майбутнє: матеріали Всеукр. наук. конф. з міжнар. участю (м. Черкаси, 20 квіт. 2023 р.). Черкаси: ЧІПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. С. 367-371. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/19278>.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини від 20.11.1989 р. (ратифікована Законом України від 27.02.1991 № 789-XII, набула чинності для України 27.09.1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 24.11.2025).
3. Кордон В.С. Процесуальний порядок проведення допиту під час воєнного стану. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 16 трав. 2025 р.). Вінниця: ХНУВС, 2025. С. 314-317. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/23525>.
4. Лоскутов Т. О. Правова регламентація допиту в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2022. Вип. 71. С. 315-320. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.71.53>.
5. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. 20 с. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf>.
6. Особливості допиту неповнолітнього: що потрібно знати. ЮРЛІГА. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/209538_dopit-nerovnoitnogo-shcho-potrбно-znati (дата звернення: 24.11.2025).
7. Поліванова І.О. Психологічні і тактичні засади одночасного допиту кількох вже допитаних осіб. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія: Право. 2017. Вип. 23. С. 155-157. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2017_23_44.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротської конвенції): Закон України від 18 лютого 2021 р. № 1256-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-20#Text> (дата звернення: 24.11.2025).
9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III (в редакції станом на 2025 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 24.11.2025).
10. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність: Наказ Офісу Ген. прокурора від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187 : станом на 31 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0150905-23#Text> (дата звернення: 27.11.2025).
11. Романюк В.В. Деякі особливості допиту неповнолітнього (малолітнього) свідка-близького родича/члена сім'ї підозрюваного в умовах дії правового режиму воєнного стану. Теоретико-прикладні проблеми кримінального процесу та криміналістики в умовах воєнного стану: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 24 листоп. 2023 р.). Кам'янець-Подільський: ХНУВС, 2023. С. 385-388. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2016_4_17.

Дата першого надходження рукопису до видання: 25.12.2025
 Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
 Дата публікації: 2.02.2026